



Снимио Р. ПОПОВИЋ

**Пуковник Мирослав Кнежевић,
начелник Војног музеја**

Афирмација националног идентитета

Прича о Војном музеју траје од 1878. године, када је кнез Милан Обреновић показао интересовање за традицију народа којим је владао и жељу да се она документује предметима историјске вредности. А жеља владара и онда је била заповест која се морала извршити, па су многобројни краљеви људи прокрстарили Србијом у потрази за вредним предметима и драгоценостима некадашњих устаничких војвода. Мало по мало, будући музеј пунио се сведочанствима бурних времена, па је, 1904. године отворена зграда у којој су приказани устанички дани и борба за ослобођење од Османлија.

Афирмација националног идентитета и слободарског духа остао је најважнији задатак Војног музеја све до данас, када је на његовом челу пуковник Мирослав Кнежевић. Од завршетка Војне академије пуковник Кнежевић је у свету традиције, морала, културе и духовних вредности уопште. Зато је дужност начелника Војног музеја схватио и као прилику да оствари неке своје идеје из младости, да, бар у музеју, историју ослободи идеологије у мери у којој је то могуће, а традицију и савременике величанствених догађаја из наше повести приближи данашњој младој генерацији. Колико је у томе успео, било је наше прво питање човеку који је на челу Војног музеја већ шест година.

– Увек сам веровао да је за успех у послу којим се бавите важно волети га, уживати у сваком дану који проведете на радном месту. То, наравно, није увек могуће, поготову у Војном позиву, али ја сам имао срећу. Још као потпоручник ушао сам у свет традиције, морала, духовних и етичких вредности које чине нераздвојни део војне професије. Зато сам у Војном музеју као „риба у води“, то је мој свет и у њему ми ништа није тешко. Добри резултати само су последица таквих схватања, квалитетне организације, успешне мотивације запослених и јасно постављених циљева.

При томе, треба знати да у нашем послу велики значај има тимски рад. Мада свака изложба има свог аутора, не може само он, без помоћи, да је организује и изведе до краја. Зато је значајна не само подршка стручног колегијума, већ и несебична помоћ

колега, једних другима и свих заједно сваком од њих. Та сарадња је посебно значајна зато што ниједна наша изложба није везана само за један догађај, за једну збирку, тако да се сарадња међу колегама подразумева, зарад успеха сваке појединачне изложбе.

■ *Основна делатност Војног музеја је стварање и публикавање музејских збирки и изложби с тематиком ратова, наоружања, војне опреме, одликовања... Иако је музеј то чинио од свог оснивања, имам утисак да је последњих година учињен корак више и да је, после дуготрајне стагнације, веома активан и све присутнији у културном животу престонице. Које су то активности којима враћате публику на Београдску тврђаву?*

– Будући да смо на веома атрактивном месту, у срцу Калемегдана, Војни музеј је, с разлогом, незаобилазни део и градске туристичке приче. Потрудили смо се да будемо и део културних и туристичких манифестација од општег значаја, оних које носе печат града и којима се доприноси његовој туристичкој понуди. Последњих година Војни музеј је незаобилазни учесник манифестација као што су *Белеф, Дани европске културне баштине, Дани Београда, Ноћ музеја...* Ми смо ту представљени или тематским изложбама или простором који уступамо зарад квалитетније и успешније реализације тих значајних догађаја, пошто се велики део њих одвија управо на простору Београдске тврђаве.

И као што Војни музеј својим учешћем доприноси успеху тих манифестација, тако и оне, после вишегодишње стагнације, повећавају интересовање јавности за Војни музеј и наш рад. У међувремену, почињемо активније да учествујемо у традиционалним манифестацијама, попут *Ноћи музеја*, које покривамо тематским изложбама и покушавамо да разбијемо стереотипе. Тако је било и са гостујућом изложбом о историји чоколаде, коју је пре четири године у нашим просторијама приредио Музеј Војводине из Новог Сада. Било је питање какве ми везе имамо са чоколадом, Војни музеј се везује за оружје, униформе, одликовања, ратове. Врло брзо показало се да свака тема може да се повеже са војском, с ратовима, с војсковођама који су пили топлу чоколаду, на пример, или јели тај омиљени слаткиш. Уосталом, ми ретко приређујемо тематске изложбе само на једну тему, обично су то миксеви којима се покривају одређени догађаји.

Наредне године у *Ноћи музеја* имали смо изложбу о историји вина и виноградарства... Показало се да баш свака тема може да се повеже с војском, било да је војска нека научна достигнућа прва примењивала или је омогућавала њихов развој. Такав приступ показао се веома делотворним па смо имали редове посетилаца до Стамбол капије или Сахат куле.

■ *Нисте занемарили ни традиционалне тематске и јубиларне изложбе, поставке по којима је Војни музеј познат у јавности.*

– Током последње три године реализовали смо много задатака, од којих су најважнији учешће у националним манифестацијама *Ноћ музеја*, *Сајам наоружања* и *Новогодишњи вашар*. Организовали смо бројне тематске изложбе, као што су *100 година аутомобила у српској војсци*, *130 година војне штампе у Србији*, *60 година ракетног наоружања*, реализовали смо изложбе поводом *160 година Војне академије* и *180 година Гарде у Србији*...

Интересовање за наше изложбе и тематске поставке неупоредиво је веће него раније, не само у Београду, већ и у свим градовима у којима гостујемо. Наравно, ми знамо да се некадашње милионске посете из времена шездесетих и седамдесетих година прошлог века, када се у музеје ишло и по директиви, не могу поновити, али нас радује то што се људи, посебно омладина, враћају у Војни музеј и што их поново интересују догађаји из наше ближе и даље

прошлости. То је знак и да смо се ослободили оног идеолошког тега који нас је оптерећивао и на који смо, од демократских промена, сви осетљивији него пре деценију или две.

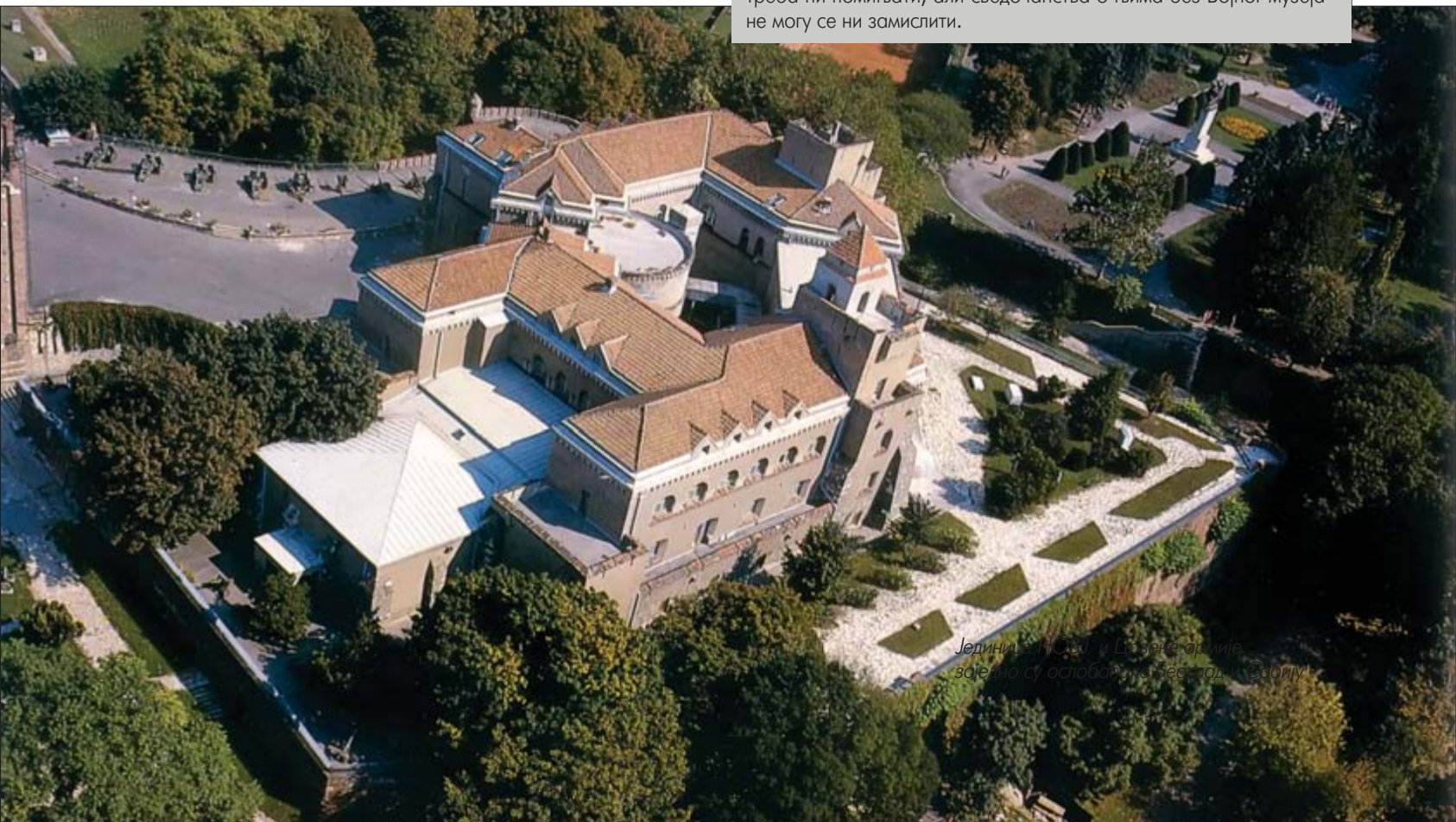
Појављивали смо се на *Сајму наоружања*, па на *Новогодишњим чаролијама*, где смо имали веома запажену посету. Више од педесет хиљада људи тада је видело аутомобиле из Титове збирке луксузних возила, што је Војни музеј још више приближило људима. Не треба чекати да људи дођу у музеј, сасвим је логично и да музејске поставке, поједини музејски предмети изађу из музеја, крену у сусрет љубитељима историје, традиције или појединих облика људског стваралаштва. Последњих година Војни музеј то све чешће и чини.

■ *Ваш последњи подухват био је отварање дела сталне поставке посвећеног Другом светском рату, годинама пре и после њега. Био је то обиман посао. Да ли је било проблема у његовој реализацији?*

Сведок историје

Постали смо део београдске и српске туристичке понуде, много значајнији него ранијих година. То, наравно није чудно. Треба знати да је Београдска тврђава веома занимљива сама по себи, али без Војног музеја дух некадашњег времена и дух историјски значајних догађаја из векова за нама не би се могли осетити тим интензитетом.

Овај музеј један је од најстаријих у Србији. Када је држава хтела да покаже своје корене и афирмише национални идентитет, а то је, свакако, један од циљева сваког народа и нације, онда је основала Војни музеј. Указом кнеза Милана Обреновића још *1878.* године приступило се стварању музеја који ће бити отворен тек *26* година касније. И тада се хтело показати да је српски народ, са својом војском, од устанка на овамо, сам извојевао своју слободу и да ју је, деценијама касније, углавном сам и бранио. Намера је била да се будућим генерацијама остави траг о тој борби и жудњи српског народа за слободом и задржи успомена на све оне устанике и борце за слободу који су се жртвовали за тај племенити циљ. Колико је ратова било на нашим просторима не треба ни помињати, али сведочанства о њима без Војног музеја не могу се ни замислити.



Једини у Србији и Бившој војној армији
заједно су ослободили Београд и Србију



Снимио Д. АТЛАГИЋ

– За реализацију тог веома сложеног задатка имали смо мало времена. На срећу, успели смо веома брзо да мобилишемо цео систем, не само Војни музеј, већ и многобројне сараднике, посебно у домену логистике, без којих не бисмо могли да остваримо оно што се од нас очекивало. Требало је на време обезбедити мајсторе различитих профила, од фарбара и подполагача до стаклара, електричара... Наравно, било је потребно осигурати и потребна новчана средства, а она, с обзиром на обим радова и амбиције поставке, нису била мала. Срећом, од првог тренутка имали смо подршку свих у систему, како Министарства одбране, односно Сектора за људске ресурсе и Управе за традицију, стандард и ветеране, тако и Генералштаба Војске Србије. Велику помоћ и разумевање за све наше захтеве имали смо и у Управи за логистику.

■ *Изложени су и неки предмети који до сада нису приказивани јавности. Ту, пре свега, мислим на ствари из заоставштине Драже Михаиловића и на немачку Енигму. Има ли још много*

тако занимљивих, слободно се може рећи јединствених, предмета који нису угледали светло дана?

– У постојећу поставку унели смо неке нове историјске документе, фотографије, предмете који ближе и прецизније осликавају ту епоху. Наравно, без суштинског нарушавања хронологије и перспективе сталне поставке, које ту изложбу чине јединственом, не само у нас и нашем окружењу, већ и знатно шире, могу слободно рећи и у европским и светским оквирима.

Кад је реч о догађајима из Другог светског рата на нашим просторима, наша идеја није била да правимо паралелу између тадашњих антифашистичких покрета, да их изједначавамо или фаворизујемо. Покушали смо да идеолошке оцене и вредносне судове којима је ранија поставка била оптерећена, ублажимо, а улогу Комунистичке партије сведемо у реалније оквире. Показало се да смо

Сарадња са иностранством

Активност Војног музеја је, после дужег периода стагнације, поново веома разуђена. Наравно, од оснивања Војног музеја, далеке 1904. године, чине се напори да наше поставке види и свет ван граница наше земље. Већ 1907. године музеј се појавио у Лондону на великој изложби посвећеној историји Балкана, са предметима везаним за Први и Други устанак против Турака.

Од тада до данас Војни музеј користи сваку прилику да своје драгоцености прикаже и ван Србије. Често су те прилике биле ограничене финансијским средствима, али на то смо ретко могли да утичемо. Кад је реч о савременом добу, могу рећи да смо пре две године учествовали на међународној изложби у Софији, организованој поводом 130 година руско-турских и српско-турских ратова, где смо приказали део нашег оригиналног музејског фонда из тог периода.

Можда наша међународна сарадња и није на нивоу који бисмо ми желели или за који смо свакако способни, али за то је разлог углавном финансијски. Недостатак новца и даље нас ограничава у реализацији неких пројеката, посебно у области међународне сарадње.



Снимио В. ТРАНДАФИЛ

у великој мери у томе и успели, задржавајући амбијент и постојећу ходну линију.

О томе сведоче и мишљења стручњака, историчара, археолога, историчара уметности, музеолога, бројних чланова Музејског друштва Србије, који су последњег дана „Недеље музеја“ колективно посетили Војни музеј и веома похвално се изразили о сталној поставци, учињеним изменама, истичући да је поставка веома едукативна и јасна у сваком погледу. Ласкаве оцене добили смо и од надлежних у Министарству одбране, што нам, наравно, пуно значи и мотивише за даљи рад.

Кад је реч о предметима које смо изложили први пут, наравно да их има још. Биће прилике да многи до сада скривени предмети угледају светло дана, али никада нећемо видети баш све. Упоредо са излагањем, музеј наставља и да прикупља историјски значајне и вредне предмете, недавно смо неке и откупили, тако да никада није могуће видети баш све. То умногоме зависи и од тематике изложбе или поставке.

■ *Стагнација која је последњих деценију или две, из познатих разлога, задесила не само музејске ствараоце, већ готово сваку област нашег индивидуалног и колективног стваралаштва, одразила се и на активност Војног музеја. Било је речи чак и о његовом гашењу. Пребродили сте те тешке године и снажно кренули напред. Како оцењујете постигнуто?*

– Деведесете године биле су несрећне за овај народ и државу у којој смо некада заједно живели. Ратовало се у окружењу, затим је дошло до агресије НАТО, па су се људи повукли, забринути за будућност. Није то било време за велика улагања, за развој. Било је важно преживети, одрицали смо се свега што нам није било неопходно у том тренутку. Апатија је захватила и музејске ствараоце. Кад је реч о Војном музеју, многи су се питали, не само културна јавност Београда, већ и у Војсци, треба ли нам Војни музеј као самостална музејска установа, да ли је боље, па и јефтиније, да уђе у систем музеја Србије или да га преузме Град Београд.

Локација на којој се Војни музеј деценијама налази веома је атрактивна, у то нема сумње. У самом срцу Београдске тврђаве, у једној самосвојној историјској и културолошкој целини, сведочимо о вековима Београда, на оку смо свим туристичким посленицима и заљубљеницима у путовања и историју. Зато смо постали веома

Стална поставка

Део сталне изложбене поставке коју смо недавно отворили није везана само за 65 година од победе над фашизмом, иако је тим поводом отворена. Она је много више од тога. Стална поставка Војног музеја приказује 14 векова нашег постојања и живљења на овим просторима. Отворена још 1961. године, последњих седам година није била доступна јавности у целини, а онда смо одлучили да је осавременимо и прилагодимо захтевима нашег времена. Таква поставка, иначе, не сматра се завршеном, јер обухвата дуг период, с различито документованим и приказаним фазама.

Зато није изненађење што смо, после свих догађаја којима смо били сведоци током последњих деценија и на прелазу миленијума, одлучили да, с много мање идеолошких премиса и оптерећења, осавременимо део поставке посвећене не само Другом светском рату, већ и међуратном и постреволуционарном периоду.

примамљив плен у времену у коме се мање размишљало о традицији, а више о комерцијализацији тог атрактивног простора.

Ипак, можемо с поносом да кажемо да смо, упркос снажним нападима, успели да одбранимо Војни музеј, да га заштитимо и, што је још значајније, повећамо сарадњу с локалним и републичким културним, туристичким, музејским и другим сличним организацијама и институцијама.

■ *Богатство музејског фонда којим располажете омогућава вам веома добру сарадњу са другим музејима у земљи и у иностранству. Да ли сте задовољни нивоом те сарадње?*

– Присутни смо у готово свим музејима Србије и у готово свим градовима. Не само због позајмице наших вредних и оригиналних музејских предмета, него и због тематских изложби које организујемо и приређујемо у тим градовима и музејима. Имамо веома богат фондус, без кога се не може приказати ниједан историјски догађај, ниједан период из наше историје. У организацији изложбене поставке о Ђорђу Вајферту сарађивали смо са Народном банком Србије, приредили смо изложбу *Српско-турски ратови*, чији је он савременик, у *Ноћи музеја* сарађивали смо с другим музејима, учествовали смо на изложби Историјског музеја Србије на тему *каса, касица и штедње*, приказали смо касу војводе Путника, на *Синђелићевим данима* прошле године приказали смо неке музејске предмете, као и у Нишу, приликом организације изложбе о 200 година битке на Черу...

Наша жеља је да све више излазимо из оквира Војног музеја, да наши драгоцени историјски предмети, документа, карте не буду заточени у депоима, већ да су све чешће пред очима јавности. То је жеља свих нас у музеју, али и бројних дародаваца и љубитеља националне историје.

■ *Како оцењујете квалитет нашег војног музеја у поређењу с другим сличним у ближем и даљем окружењу?*

– Могу слободно да кажем да је наш војни музеј један од најбољих, не само у овом делу Европе, већ и шире, како по богатству музејских предмета, јединственој ходној линији, тако и по обиму и броју тематских изложби. Овакав музеј нема ниједна бивша југословенска република. Мислим да с пуно објективности могу да кажем да смо у самом врху, кад је реч о војним музејима у овом делу Старог континента.

На крају, највећа вредност Војног музеја је стална поставка која обухвата 14 векова наше историје на Балкану. О њој су се похвално изразили и највећи музејски стручњаци из Немачке, Француске, Велике Британије, Италије и других земаља, али и наши угледни музеолози. ■

Душан ГЛИШИЋ

